

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧУГУЄВО-БАБЧАНСЬКИЙ ЛІСОВИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.в.о. директора Чугуєво-
Бабчанського лісового фахового
коледжу
(наказ від 30.08.2024 № 60)

Валерій СОЛОДОВНИК

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
МИСЛИВСТВОЗНАВСТВО

Освітньо-професійний ступінь	фаховий молодший бакалавр
Освітньо-професійна програма	Мисливське господарство
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
Спеціальність	205 Лісове господарство

2024 рік

Укладач: ДЕГТЯРЬОВ Микола Миколайович, викладач спецдисциплін
Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу

Редактор: ГРАЙВОРОНСЬКА Зоя Іванівна, методист Чугуєво-Бабчанського
лісового фахового коледжу.

Програма складена на основі освітньо-професійної програми Мисливське
господарство для підготовки здобувачів освітньо-професійного ступеня
фаховий молодший бакалавр за спеціальністю 205 Лісове господарство.

Розглянуто і схвалено цикловою комісією
спеціальності 205 Лісове господарство
Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу.
Протокол від 27.06.2024 № 7
Голова циклової комісії Надія ЛІТВІНОВА.

Погоджено методичною радою
Чугуєво – Бабчанського
лісового фахового коледжу
Протокол від 28. 06 .2024 №6

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Мисливствознавство» є профілюючим у підготовці фахівців-мисливствознавців освітньо-кваліфікаційного рівня фахового молодшого бакалавра. Мета курсу – надати здобувачам освіти теоретичних знань і практичних навичок з ведення мисливського господарства.

Програма складається з трьох розділів: I – Мисливські угіддя; II – Технологія добування мисливських тварин; III – Мисливська біотехнія.

В результаті вивчення розділу «Мисливські угіддя» студенти повинні знати ознаки й особливості мисливських угідь України. Студенти набувають уявлення про оцінку кормових і захисних якостей угідь, принципи їх бонітування, вчать розпізнавати і описувати угіддя.

У розділі «Технологія добування мисливських тварин» студенти знайомляться з біологічними основами, знаряддям добування мисливських тварин, традиційними об'єктами і способами полювання в Україні, екіпіровкою та транспортом мисливців.

Особлива увага при вивченні цього розділу приділяється дотриманню правил техніки безпеки при поводженні зі зброєю і боєприпасами як у побуті, так і в умовах конкретних видів полювання. Студенти повинні знати будову вогнепальної зброї, самоловів, порядок і правила їх використання, способи і строки добування мисливських звірів і птахів. На основі цих знань студенти повинні вміти споряджати набої, поводитися з мисливською зброєю, знешкоджувати браконьєрські знаряддя лову, здобувати продукцію мисливства, користуватися мисливським спорядженням.

Вивчення розділу «Мисливська біотехнія» передбачає прищеплення студентам навичок дбайливого ставлення до природи, мисливської фауни, вірного підходу до розв'язання питань підвищення продуктивності мисливських угідь шляхом активного впливу на середовище проживання звірів і птахів – об'єктів полювання, а також обліку чисельності мисливських тварин і використання даних обліку в практиці роботи мисливських господарств. Увага студентів привертається до наукового обґрунтування на основі сучасних екологічних уявлень головних напрямків їхньої майбутньої професійної діяльності.

На основі набутих теоретичних знань вони повинні вміти планувати і проводити роботи з поліпшення кормових і захисних якостей угідь, організовувати підгодівлю тварин, проводити інші біотехнічні заходи, спрямовані на підвищення продуктивності мисливських угідь, організовувати і проводити роботи з обліку основних видів мисливських тварин.

Практичні заняття залежно від теми і місцевих умов можуть проводитися в навчальних кабінетах та мисливських угіддях різної підпорядкованості.

При виконанні окремих практичних занять доцільно орієнтуватися не лише на календарні строки їх проведення, закладені в робочому плані, а й на стан погодних умов, снігового покриву, особливості міграційних процесів тварин в окремі роки. Специфіка виконання практичних занять вимагає погодження їх завдань і змісту з конкретними умовами природного

середовища, тому викладачеві надається право переносити строки їх проведення на дні з найбільш сприятливим для цього погодним режимом.

Частина програмного матеріалу винесена для самостійного вивчення з урахуванням його значущості в підготовці фахівця. Теми для самостійного вивчення вказані в змісті предмету. Надаючи завдання для самостійного вивчення, викладач повинен схематично окреслити суть питань і намітити головні моменти, на які студентам необхідно звернути увагу, а також адресувати їх до конкретних літературних джерел.

В результаті вивчення цієї дисципліни студенти мають набути загальні компетентності, спеціальні компетентності та результати навчання відповідно до ОПП Мисливське господарство:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини, громадянина України.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК9. Здатність організовувати діяльність з урахуванням вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Спеціальні компетентності (СК):

СК2. Здатність організовувати виконання виробничих завдань з ведення лісового та мисливського господарства.

СК6. Здатність вибирати типове устаткування та машини для вирішення професійних завдань.

СК10. Здатність організовувати роботу малих колективів виконавців.

СК11. Здатність формувати почуття відповідальності за виконану роботу.

СК12. Здатність формувати екологічне мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля.

Результати навчання (РН):

РН1. Застосовувати базові гуманітарні, природничо-наукові та професійні знання для вирішення виробничих завдань лісогосподарської галузі.

PH2. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для використання у професійній діяльності.

PH14. Спілкуватись державною та іноземною мовами, у тому числі з професійних питань.

PH16. Організувати та проводити полювання на мисливських тварин.

2. ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Разом	На заняттях				Сам ост.
		Лекції	Практ.	К.р	КЗЗ	
Вступ	4	2				2
Розділ I. Мисливські угіддя.						
Тема 1. Зональні та інтразональні мисливські угіддя.	34	17	12		1	4
Розділ II. Технологія добування мисливських тварин.						
Тема 2. Мисливська вогнепальна зброя і техніка безпеки на полюванні.	52	34	8	1	1	8
Тема 3. Інші засоби добування тварин.	27	6			1	20
Тема 4. Пошук дичини в угіддях та орієнтування на місцевості	33	10	2		1	20
Тема 5. Організація та способи полювання	41	33			1	7
Тема 6. Одяг, спорядження та транспортні засоби мисливців	8	5	2		1	
Розділ III. Мисливська біотехнія.						
Тема 7. Екологічні основи ведення мисливського господарства.	8	6				2
Тема 8. Поліпшення умов мешкання тварин.	12	9			1	2
Тема 9. Методи відновлення чисельності рідкісних тварин.	6	5		1		
Курсова робота.	30					30
Підготовка до екзамену.	30					30
РАЗОМ	285	127	24	2	7	125

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ.

Мета і задачі курсу. Його зміст, зв'язок з іншими дисциплінами і значення в майбутній роботі мисливствознавця. Роль мисливства в економіці, сільськогосподарській, лісовій та інших галузях господарства України.

Матеріал для самостійного вивчення: історія і роль полювання у становленні сучасної людини.

Розділ I. МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ.

Тема 1. Зональні та інтрозональні мисливські угіддя.

Географічне положення лісової зони. Межі окремих підзон лісової зони: тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепу. Кліматичні, фізико-географічні особливості, рослинність різних підзон лісової зони, екологічні умови для проживання мисливських звірів і птахів.

Рубки лісу, їх види і вплив на фауну. Побічні лісові користування, їх види і вплив на фауну.

Лісові пожежі, їх види, вплив на фауну, заходи боротьби з ними. Профілактика лісових пожеж. Пошкодження лісу тваринами, заходи боротьби з цим явищем.

Бонітування мисливських угідь, принципи, що покладені в його основу.

Утворення і еволюція мохових боліт, їх рослинність. Утворення і еволюція трав'яних боліт, їх рослинність. Болотяні мисливські угіддя і екологічні умови мешкання в них різних видів мисливських звірів і птахів.

Види внутрішніх водойм: ріки, озера, штучні водойми. Характеристика озер за походженням, живлення водою, ріки, їх гідрологічний режим. Штучні водойми: водосховища, ставки, канали. Екологічні умови мешкання напівводних звірів і водоплавної дичини в різних водоймах. Мисливськогосподарське значення різних видів внутрішніх водойм.

Загальні відомості про лугові рослинні спільності. Класифікація лугових мисливських угідь. Луки суходольні і заплавні, їх утворення, еволюція і рослинність. Екологічні умови мешкання мисливських тварин в лугових угіддях в різні пори року.

Географічне положення, кліматичні, фізико-географічні умови зони степів. Поділ степової зони на підзони. Характеристика мисливських угідь північних різнотравних та південних посушливих степів, умови мешкання в них мисливських тварин з урахуванням антропогенних перетворень в агроценози.

Грунтоутворювальні процеси в степах. Ліси в степах, полезахисні лісосмуги.

Матеріал для самостійного вивчення:

Бонітування водойм стосовно ондатри, бобра, водоплавної дичини.
Вертикальна зональність гірських областей. Мисливські угіддя Карпат і Криму. Інші гірські системи Європи, їх мисливська фауна.

Практичні заняття

1. Вивчення у природі лісових мисливських угідь, їх рослинності, рельєфу, складу фауни та умов мешкання тварин.
2. Вивчення у природі водних, болотних та лучних мисливських угідь, їх рослинності, складу фауни та умов мешкання тварин.

Студенти повинні знати: природні умови різних частин лісової зони, екологічні зв'язки в лісових біоценозах, в тому числі антропогенні впливи на лісову мисливську фауну, що пов'язані з лісогосподарською діяльністю; принципи бонітування мисливських угідь; екологічні умови мешкання тварин у водних, болотних, лугових, степових і гірських угіддях.

Студенти повинні вміти: визначати тип лісових, болотних, водних, лучних, степових угідь, умови мешкання в них мисливсько-промислових тварин.

Розділ II. ТЕХНОЛОГІЯ ДОБУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН.

Тема 2. Мисливська вогнепальна зброя і техніка безпеки на полюванні.

Сучасна класифікація знарядь добування мисливських тварин і принципи, що покладені в її основу. Характеристика окремих груп знарядь добування.

Історія розвитку мисливської вогнепальної зброї. Сучасна мисливська зброя, її класифікація за конструкцією і призначенням: нарізна, гладкоствольна і комбінована. Сучасні моделі рушниць, найбільш поширені в Україні та СНД.

Основні частини рушниці: блок стволів, колодки, ложа, їх будова і призначення. Механізми рушниці: затвори, замки, їх типи і будова. Запобіжники та ежекторні пристрої.

Мисливська нарізна зброя. Малокаліберні та крупнокаліберні мисливські карабіни. Штуцери, комбіновані рушниці.

Мисливські боєприпаси: порох, капсулі, дріб (шріт), картеч, кулі, гільзи, пижі (клейтихи) та прокладки. Прилади для спорядження патронів. Правила спорядження патронів. Пристрілка мисливських рушниць. Визначення показників бою рушниці.

Техніка безпеки при поводженні з мисливською зброєю та боєприпасами під час їх зберігання та на полюванні.

Матеріал для самостійного вивчення:

Загальні відомості про сучасну технологію виготовлення мисливської зброї. Різноманітність оздоблення мисливської зброї.

Поняття про калібри зброї гладкоствольної та нарізної, їх позначення. Прицільні пристрої мисливської зброї: відкриті, оптичні, коліматорні.

Класифікація і позначення патронів для нарізної зброї. Особливості конструкції куль для мисливської нарізної зброї, їх зупиняюча дія.

Практичні заняття

1. Спорядження патронів.
2. Визначення показників бою рушниці.

Студенти повинні знати: будову мисливської вогнепальної зброї, характеристики і властивості боеприпасів, правила поводження з ними і техніку безпеки при їх використанні; будову самоловів різних типів, правила і техніку безпеки їх використання;

Студенти повинні вміти: споряджати патрони, безпечно поводитися з рушницею, визначати якість її бою.

Тема 3. Інші засоби добування тварин.

Ловчі сітки: тенета, шатри, їх будова і застосування. Одиночні сітки: обмети, стежники, рукавички, їх будова і застосування.

Живоловки, їх типи, будова і застосування.

Капкани, їх класифікація. Затискаючі капкани, їх типи, будова і застосування. Давлячі капкани, їх види і застосування.

Петлі (сильця), їх класифікація, будова і застосування.

Матеріал для самостійного вивчення:

Сучасна практика використання знарядь добування тварин в інших країнах. Опадні знаряддя — плашки, кулемки. Техніка безпеки при поводженні з самоловами. Використання петель в практиці промислового добування. Обмеження у застосуванні самоловів.

Студенти повинні знати: види та принцип використання сіток для відлову тварин, живоловок, капканів та петель. А також особливості безпечного поводження з ними.

Студенти повинні вміти: використовувати отримані знання для запобігання незаконному добуванню тварин самоловами.

Тема 4. Пошук дичини в угіддях та орієнтування на місцевості.

Сліди тварин та їх класифікація. Використання знань слідової активності тварин на полюванні. Вистежування тварин. Імітування голосів тварин з метою їх приваблювання. Поведінка мисливських тварин після пострілу та пошук пораненої дичини. Орієнтування на місцевості.

Матеріал для самостійного вивчення: Добові переміщення пернатої дичини. Гнізда, нори, місця відпочинку (лежанки) основних мисливських видів тварин. Практика імітування голосів тварин на полюванні в країнах Європи. Техніка безпеки при пошуку підранків крупних звірів. Способи орієнтування за місцевими ознаками.

Практичне заняття

1. Вивчення у природі слідової активності тварин.

Студенти повинні знати: правила, способи і техніку визначення місця знаходження мисливських звірів і птахів; правила і способи орієнтування на місцевості.

Студенти повинні вміти: визначати у природі сліди перебування основних видів мисливських звірів; орієнтуватися на місцевості за допомогою компаса, карти і місцевих прикмет.

Тема 5. Організація та способи полювання.

Дозволи на добування мисливських тварин. Порядок видачі, обліку та використання ліцензій. Організація полювання за ліцензіями.

Полювання на зайців. Рушничне полювання з собаками і без них.

Добування ондатри. Використання капканів та інших знарядь.

Добування бобрів та бабаків за допомогою самоловів і нарізної зброї.

Полювання на лисиць. Рушничне полювання без собак; полювання з гончаками і норними собаками. Полювання на енотоподібного собаку.

Полювання на вовків та регулювання їх чисельності.

Добування копитних тварин. Організація загінного полювання. Способи полювання: з підходу, з собаками, з вишок, загonom.

Полювання на водоплавну дичину. Способи полювання на качок і гусей.

Полювання на дрібну пернату дичину: куликів, перепела, куріпку, голубів та інших.

Заборонені знаряддя та способи добування тварин. Відповідальність за незаконне добування мисливських тварин.

Матеріал для самостійного вивчення:

Основні відомості про полювання на зайця білого, борсука, білку, ведмедя, лося, де їх добування дозволене. Борова дичина та полювання на неї. Види та способи весняного полювання.

Студенти повинні знати: правила, способи і техніку проведення полювання на мисливських звірів і птахів.

Студенти повинні вміти: використовувати набуті знання для організації полювання на різні види дичини.

Тема 6. Одяг, спорядження та транспортні засоби мисливців.

Одяг, взуття і спорядження мисливців в різні пори року.

Транспортні засоби в мисливському господарстві: автомобілі, снігоходи, маломірні судна, їх властивості і застосування.

Матеріал для самостійного вивчення:

Основні відомості про підвісні човнові мотори. Техніка безпеки при використанні різних транспортних засобів.

Практичне заняття:

- 1. Ознайомлення з предметами мисливського спорядження та їх призначенням.*

Студенти повинні знати: типи одягу і взуття мисливців для різних сезонів року і видів полювання, мисливський інвентар і спорядження, особливості його експлуатації; види транспортних засобів, що застосовуються в мисливському господарстві; експлуатаційні можливості і загальні відомості про будову наземного і водного транспорту; правила безпеки при його використанні.

Студенти повинні вміти: підбирати і припасовувати одяг і взуття відповідно до сезону і виду полювання, правильно використовувати мисливський інвентар і спорядження.

Розділ III. МИСЛИВСЬКА БІОТЕХНІЯ.

Тема 7. Екологічні основи ведення мисливського господарства.

Поняття про екологію, екосистеми, біогеоценози. Вплив різних факторів господарської діяльності людини на природу і тваринний світ. Типи мисливських угідь в світлі екологічних уявлень.

Поняття про популяцію тварин, її властивості і структури. Основи охорони та раціональної експлуатації популяцій мисливських тварин.

Матеріал для самостійного вивчення:

Заходи із збереження біогеоценозів. Динаміка популяцій та чинники, що її зумовлюють. Умови відтворення популяцій на основі збереження їх структур.

Студенти повинні знати: про вплив різних факторів господарської діяльності людини на умови існування тварин, особливо тих, біотопи котрих різко скоротилися внаслідок антропогенного фактору; характер і ефективність заходів, спрямованих на охорону і раціональну експлуатацію популяцій мисливських тварин.

Тема 8. Поліпшення умов мешкання мисливських тварин.

Поняття про продуктивність угідь та шляхи її підвищення. Кормова база та кормовий ресурс угідь. Реконструкція малопродуктивних угідь. Створення в угіддях кормових полів, кормових смуг, кормозахисних ремізів та інші заходи з реконструкції угідь. Рослини, які використовуються для цієї мети.

Підгодівля тварин: основні види кормів, їх заготівля, створення годівниць та підгодівельних майданчиків.

Мінеральна (сольова) підгодівля тварин. Типи солонців та їх будова. Влаштування в угіддях галечників, пурхалищ, водопоїв.

Влаштування штучних сховищ, укрить. Штучні гніздища для водоплавної птиці. Боротьба з незаконним полюванням.

Матеріал для самостійного вивчення:

Регулювання чисельності хижих тварин в мисливських угіддях як біотехнічний захід. Основи профілактики заразних захворювань диких тварин.

Студенти повинні знати: фактори, що обумовлюють продуктивність мисливських угідь, методи її підвищення.

Студенти повинні вміти: створювати годівниці, солонці, штучні гніздища, сховища, укриття та інші біотехнічні споруди.

Тема 9. Методи відновлення чисельності рідкісних тварин.

Червона книга України. Види рідкісних тварин. Заходи з охорони і відтворення чисельності рідкісних тварин у природі.

Збереження генофонду зникаючих тварин. Відтворення чисельності цих видів тварин в умовах зоопарків, розплідників, біостанцій.

Історія дичерозведення в нашій країні. Види, які є його основними об'єктами. Розведення дичини в мисливських господарствах. Екологічні та економічні аспекти дичерозведення.

Студенти повинні знати: методи і способи відтворення чисельності рідкісних, зникаючих тварин, техніку дичерозведення в мисливських господарствах

Студенти повинні вміти: забезпечити утримання птахів протягом виробничого циклу (року).

4. Навчальні техніки та методи, обладнання

Словесні методи – лекція, бесіда, диспут. усне опитування та тестування на практичних заняттях, ситуаційні завдання прикладного характеру, ілюстрації, демонстрації, презентації.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності – контроль за самостійною роботою студентів.

Інтегровані (універсальні) методи.

Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності – поточне опитування, модульне контрольне опитування, контрольні-залікові заняття, підсумковий контроль.

Необхідне обладнання

Технічні засоби:

3. дидактичні матеріали (електронний варіант лекцій, матеріали для самостійної роботи, завдання для виконання практичних та контрольних робіт; презентації тощо);

4. технічні пристрої (мультимедійні апарати, стенди, моделі, Інтернет ресурси) для пред'явлення дидактичного матеріалу;

5. завдання для поточного та підсумкового контролю;

6. офісні додатки, віртуальні дошки, додатки сервісу MS Teams.

Передбачені неформальні освітні заходи. Здобувачам пропонуються протягом вивчення дисципліни: індивідуальні завдання, участь у вебінарах та екскурсії, які проводять поза межами навчального процесу.

5. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з навчальної дисципліни “Мисливствознавство”

Критерії оцінювання рівня володіння здобувачами освіти теоретичними знаннями

№ ч/ч	Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання навчальних досягнень	Бали
1	I. Початковий	<p>Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, з допомогою викладача відповідає на запитання, що потребують відповіді «так» чи «ні». Здобувач освіти відтворює частину навчального матеріалу, з допомогою викладача відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді. Студент з допомогою викладача зв'язно відтворює частину матеріалу, може виконати нескладні завдання.</p> <p>У цьому випадку можливе перескладання іспиту або заліку, або ж необхідність повторного вивчення дисципліни.</p>	Незадовільно (2)
2	II. Середній	<p>Здобувач освіти з допомогою викладача відтворює частину матеріалу, без пояснень наводить приклади, що ґрунтуються на його власних спостереженнях чи матеріалі підручника, розповідях викладача тощо. Здобувач освіти описує явища, відтворює значну частину навчального матеріалу, знає основні поняття з теми, що вивчається. Здобувач освіти може зі сторонньою допомогою відтворювати навчальний матеріал, виправляти допущені неточності (власні, інших студентів), виявляє елементарні знання основних положень.</p>	Задовільно (3)
3	III. Достатній	<p>Здобувач освіти може відтворювати навчальний матеріал, виправляти допущені неточності, виявляє знання і розуміння основних положень. Здобувач освіти уміє пояснювати вивчений навчальний матеріал, аналізувати, узагальнювати знання, систематизувати їх, зі сторонньою допомогою (викладача, одногрупників тощо) робити висновки. Здобувач освіти вільно та оперативно володіє вивченим матеріалом у стандартних ситуаціях, наводить приклади його практичного</p>	Добре (4)

		застосування та аргументи на підтвердження власних думок	
4	IV. Високий 5	Здобувач освіти вільно володіє вивченим матеріалом, уміло використовує наукову термінологію, вміє опрацьовувати наукову інформацію: знаходити нові факти, явища, ідеї, самостійно використовувати їх відповідно до поставленої мети. Здобувач освіти на високому рівні опанував програмовий матеріал, самостійно, у межах чинної програми, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, поглиблює набуті знання. Здобувач освіти має системні знання, виявляє здібності до прийняття рішень, вміє аналізувати, робить відповідні висновки й узагальнення, вміє знаходити й аналізувати додаткову інформацію.	Відмінно (5)

Підсумковий контроль, форма – екзамен.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новіцький Р. О., Домніч В. І. Основи мисливствознавства: Навч. посібник.
Д.: Артлогос, 2011. 72с. <https://drive.google.com/drive/folders/1ckwwTkj9ni0wi3xAfIO9P6BKcP4TM11Z>
2. Бондаренко В.Д. та ін. «Мисливствознавство», Київ РНМК ВО, 1993р.
3. Бондаренко В.Д. та ін. «Облік диких тварин», Львів, 1989р.
4. Бондаренко В.Д. та ін. «Охорона фауни в агро ландшафтах», Львів, 1990р.
5. Бондаренко В.Д. Біотехнія частина 1- навчальний посібник, Львів, 1998
https://drive.google.com/drive/folders/1yZQpU_z0JB6DJ8ORTcYxOMehbADqB2hW
6. Бондаренко В.Д. Біотехнія частина 2- навчальний посібник, Львів, 1998
<https://drive.google.com/drive/folders/1ckwwTkj9ni0wi3xAfIO9P6BKcP4TM11Z>
7. І.М.Шейгас, М.В.Шадура, А.М.Шадура, М.С.Гунчак, М.І.Шейгас Порадник Є г е р я - 2 0 0 9 , 1 9 0 с .
<https://drive.google.com/drive/folders/1ckwwTkj9ni0wi3xAfIO9P6BKcP4TM11Z>
8. Шадура М.В. та ін. «Книга мисливця», Львів, 1998р.
<https://drive.google.com/drive/folders/1ckwwTkj9ni0wi3xAfIO9P6BKcP4TM11Z>
9. Закон України «Про мисливське господарство і полювання».
10. Закон України «Про тваринний світ».
11. «Настанова з упорядкування мисливських угідь», Київ, Держкомлісгосп України, 2002 р.
12. Положення про правила проведення полювань, поводження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин (Затверджено Наказом Мінагрополітики і продовольства України 10.2011 № 59).